

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra pastorální a spirituální teologie

**„POVZBUZENÍ“ V DUCHOVNÍM ŽIVOTĚ –
PŘÍKLADY SVĚTECKÝCH OSOBNOSTÍ V
DĚJINÁCH KŘESŤANSKÉ SPIRITUALITY**

Bakalářská práce

Luděk DOLÍHAL

Vedoucí práce ThD. Luisa Karczubová

Olomouc 2021

Teologie / Teologické nauky

ANOTACE

Fenomén povzbuzení je starý jako křesťanství samo. I když to není tak úplně pravda, protože máme doklady, že stejných prostředků se užívalo již v antice a v židovství. Tento fenomén jsme se rozhodl zpracovat v rámci své práce. Budu se zabývat jednak zdroji povzbuzení, jako je Bible, nebo práce Teofana Zadvorníka, dále tím, jak se zdroji pracovat, jak se dají číst a chápat. Neopomenu ani psychologické pozadí tohoto jevu v dílech různých autorů. Budu se také zabývat tím jak povzbuzuje sám Ježíš Kristus. Každé povzbuzení má svého adresáta, kterému je určeno. Adresáta je třeba mít na paměti, neboť právě adresát značně ovlivňuje formu povzbuzení. V rámci katolické církve máme také několik svátostí, které slouží různým skupinám a které je rozličnými způsoby povzbuzují, této problematice se také dotknu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Povzbuzení; Napomenutí; Eucharistie;

Počet stran práce: 34

ANOTATION

Phenomenon of encouragement is as old as Christianity itself. Though this is not particularly true, as we have evidence that the same means were used in Greece as well as in Judaism. I decided to deal with this phenomenon in my thesis. I am going to discuss the sources of encouragement such as Bible or books from Teofan Zlatovrst, I will mention how to work with the sources of encouragement, how to read and understand them. I will not miss the psychological background in the work of various writers. I will also try to find out how the Jesus Christ himself give encouragement. Every encouragement has its assignee, to whom the encouragement is addressed. The assignee is important, because the assignee influences the form of the encouragement. There are also sacraments in our church. I will discuss them as well.

KEYWORDS

Encouragement; Exhortation; Eucharist;

Number of pages 34

PROHLAŠUJI, ŽE

- bakalářskou/diplomovou práci včetně příloh, jsem vypracoval(a) samostatně a uvedl(a) jsem všechny použité podklady a literaturu.

- jsem si vědom(a), že na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. - autorský zákon, zejména § 35 – využití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a využití díla školního a § 60 – školní dílo,

- beru na vědomí, že Univerzita Palackého v Olomouci (dále UP Olomouc) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou/diplomovou práci užívat (§ 35 odst. 3),

- souhlasím, aby jeden výtisk bakalářské/diplomové práce byl uložen v Knihovně UP k prezenčnímu nahlédnutí,

- souhlasím, že údaje o mé bakalářské/diplomové práci budou zveřejněny ve Studijním informačním systému UP,

- v případě zájmu UP Olomouc uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užit výsledky a výstupy mé bakalářské/diplomové práce v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,

- použít výsledky a výstupy mé bakalářské/diplomové práce nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem UP Olomouc, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly UP Olomouc na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Olomouci dne

Luděk Dolíhal

Děkuji vedoucí práce Th.D.Luise Karczubové za cenné podněty a připomínky při vedení této bakalářské práce. Dále děkuji své manželce Juliáně Dolíhalové a také synovi Františkovi za veškerou podporu, které se mi dostalo při přípravě tohoto díla.

OBSAH

Úvod	10
1 UDÁLOSTI POVZBUZENÍ V PÍSMU SVATÉM	11
1.1 Kniha žalmů	11
1.2 Povzbuzení v jiných knihách Starého zákona	12
1.3 Povzbuzení v knihách Nového Zákona	13
1.4 Shrnutí	13
2 FENOMÉN POVZBUZENÍ V DĚJINÁCH KŘESŤANSKÉ SPIRITUALITY	14
2.1 Povzbuzení a napomenutí v předkřesťanské době	14
2.2 Křesťanský pohled na povzbuzení a napomenutí	14
2.3 Novost křesťanství	17
3 POVZBUZENÍ K DUCHOVNÍMU ŽIVOTU, V DÍLE TEOFANA ZATVORNIKA	18
3.1 Život a dílo Teofana Zatvornika	18
3.2 Povzbuzení k duchovnímu životu	19
3.2.1 Kvas a Boží milost	19
3.2.2 Duchovní literatura	19
3.2.3 Modlitba	20
4 POVZBUZENÍ A NAPOMENUTÍ	21
4.1 Čtyři knihy o následování Krista	21
4.2 Vůle ke smyslu	22
4.3 Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci	22
4.4 Srovnání	23
5 KDE A JAK NALÉZT POVZBUZENÍ	25
5.1 Kde hledat povzbuzení	25
5.2 Jak hledat povzbuzení	25
5.3 Extrémní polohy	26
6 POVZBUZENÍ A STAVY	27
6.1 Eucharistie	27
6.2 Svátost smíření	28
6.3 Pomazání nemocných	28
6.4 Manželství	29
6.5 Kněžství	29
7 JAK POVZBUZUJE JEŽÍŠ	30
7.1 Srdce Ježíšovo	30
7.2 Ježíš jako vládce mého života	30
7.3 Oheň v srdci	31
7.4 Ježíš a Petr	31
8 DUCHOVNÍ VYHODNOCENÍ	32
9 ZÁVĚR	34
POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE	

ÚVOD

V této práci bych se rád věnoval fenoménu povzbuzení, který je velmi živý a patrný v celé historii církve[6]. Pro svou práci jsem si záměrně vybral téma z oblasti spirituální teologie, protože bych se rád v tomto odvětví teologie trochu více zorientoval a načerpal nové poznatky. Biblistika, pastorální teologie, nebo dogmatické teologie jsou vcelku jednoduše uchopitelné, nicméně teologie spirituální je jaksi více niterná, a o to méně přístupná pro obyčejného člověka. Nebo minimálně pro mě.

Povzbuzování je nedílnou součástí jakéhokoli procesu růstu. Vždy potřebujeme někoho kdo nás bude směřovat a pobízet k dalšímu posunu a růstu. V dějinách se tento akt postupně proměňoval a nabýval mnoha různých podob. Některé rysy se proměňují, jiné však zůstávají stejné, nebo minimálně podobné. Vždy a za všech okolností však platí, že povzbuzování, stejně jako napomenutí, by mělo být užíváno v rozumné míře, že osoba které je uděluje by měla být moudrá, znát písmo a také ten, kdo je povzbuzován či napomínán by si měl být jistý láskou toho, kdo tak činní.

Práce je členěna do celkem devíti kapitol, jejichž uspořádání je následovné. V kapitole první rozebírám události povzbuzení v Písmu. Zaměřil jsem na žaltář a pak jsem také hledal povzbuzující události v knihách Nového zákona. Druhá kapitola se zabývá fenoménem povzbuzení v dějinách. Dílo a osoba Teofana Zatvornika, velké osoby východních dějin, jsou náplní kapitoly třetí. Ve čtvrté kapitole se věnuji rozdílům mezi povzbuzením a napomenutím. Obsahem kapitoly s číslem pět je pátrání po povzbuzení. Věnuji se jednak zdrojům povzbuzení a také způsobu hledání. Šestou kapitolu jsem pojal jako zamyšlení se nad jednotlivými stavy a jak bychom osoby v daném stavu mohli povzbuzovat. Kapitola s pořadovým číslem sedm se pak věnuje tomu jedinému, kdo dokáže zprostředkovat to pravé povzbuzení, a sice Ježíši Kristu, a jeho způsobům povzbuzení. V předposlední kapitole číslo osm jsem provedl vyhodnocení poznatků, které jsem v průběhu psaní práce získal. Závěrečná devátá kapitola je potom pojata jako souhrn práce. Zároveň jsem se zde zkusil zamyslet nad tím, kam by mohla práce dále pokračovat.

1 UDÁLOSTI POVZBUZENÍ V PÍSMU SVATÉM

V této kapitole se podíváme na jeden z nejdůležitějších, ne-li vůbec nejdůležitější zdroj fenoménu povzbuzení a to na písmo svaté. Samozřejmě, že se lze s tímto jevem setkat i v jiných dílech, která byla napsána v období, kdy se formovala Bible, ty však v tomto výčtu nebudu uvažovat.

1.1 Kniha žalmů

V Písmu svatém můžeme nalézt na mnoha místech téma povzbuzení. Jednou z hlavních částí Bible, která poskytuje povzbuzení je kniha Žalmů[7]. Ty byly od pradávna považovány za jeden z pilířů duchovního života. Žalmy jsou poetické modlitby a mají odvracet zlo nebo přinést požehnání[2].

Většina žalmů vznikla v chrámu a jedná se o modlitby, které jsou používány při liturgii. Mnohé z žalmů jsou připisovány Davidovi. Knihu žalmu můžeme dělit podle různých kritérií.

Existují tak různé dílčí sbírky. Kromě „pěti knih žalmů“ lze určit v Žaltáři různé sbírky podle rozličných kritérií (obsah, nadpis či přisuzované autorství).

- a) Žl 3-41 jsou označovány jako sbírka „**Davidových žalmů**“. Kromě Žl 10 a 33 uvádí jejich nadpis Davidovo jméno (tzn. autorství, nebo davidovský styl).
- b) Žl 42-83 jsou označovány jako „**elohistické žalmy**“, neboť používají častěji označení *elohím/Bůh* než *Jahve/Hospodin*.
- c) Žl 73-89 jsou až na výjimky „**nedavidovské**“, v jejich nadpise stojí jiná jména (Asaf, Korach, Etan).
- d) Žl 93-99 jsou tzv. „**královské**“ (kromě Žl 94), mají společnou tematiku: Hospodin je král.
- e) Žl 120-134 jsou sbírkou „**výstupů**“ neboli „**Poutní písně**“.
- f) Žl 146-150 jsou tzv. „**alelujové**“. Začínají a končí: Haleluja.

Dále je také možné žalmy rozdělit podle tématu.

Osobní žalozpěv/nářek

Je to jeden z nejčastěji používaných literárních druhů v Žaltáři. Struktura bývá přibližně následující: žalmista vyzývá Boha; popíše své trápení, popř. vyzná hříchy, či naopak se dovolává své nevinnosti; vysloví prosbu o pomoc; někdy je připojeno zlořečení nepřátel; často vyjádří důvěru v jistou Boží pomoc a nezřídka je žalm uzavřen díkyvzdáním (srov. Žl 6; 7; 10; 13; 69; aj.).

Nářek komunity

Struktura je podobná jako v případě individuálních nářků, ale tématem je neštěstí lidu (srov. Žl 44; 74; atd.).

Osobní díkyvzdání

Díkůvzdání zpravidla začíná výzvou k chvále; žalmista vypráví o minulém nebezpečí a vysvobození; chválí Boha; eventuálně přislíbujíc oběť; často je připojeno žehnání a různé hymnické prvky (například Žl 30; 118).

Díkůvzdání komunity

Díkůvzdání komunity je obdobné jako předchozí, pouze na kolektivní úrovni (například Žl 66; 124).

Vítězné zpěvy

Některé žalmy jsou jásavými zpěvy opěvujícími Boží vítězství nad nepřáteli (například Žl 68).

Siónské písně

Jedná se o žalmy opěvující Sión jako svaté místo, popřípadě jako cíl poutí (srov. Žl 46; 48; 76; 87; 122).

Poučné žalmy

Tyto žalmy se zabývají mudroslovnou tematikou, například tématem „dvojí cesty“ (pro srovnání Žl 1; 37; 90; 127; 139).

Královské žalmy

Mnohé žalmy jsou písněmi složenými na počest krále (srov. Žl 2; 18; 45).

Žalmy jsou také jednou z knih, která je nejčastěji vykládána. Žalmy je třeba vyslovovat s klidným srdcem, srdce, které se hněvá je v nemilosti u Boha, nemáme se hněvat ani mstít, ale můžeme se hájit. Působení jednotlivých žalmů je ověřeno generacemi nejen mnichů ale i dalších osob žijících zasvěceným životem. Slouží jako prosby k odvrácení všeho nečistého (chorob, pomluv, útoku nepřátel) a jsou to žádosti o uzdravení, ochranu a prosperitu.

Nicméně je třeba mít na paměti, že aby žalmy zafungovaly, musí být pronášeny s čistým srdcem. Osoba, která je pronáší by měla mít pevnou a živou víru, jinak se jedná o pouhá slova ve větru.

1.2 Povzbuzení v jiných knihách Starého zákona

Pokud se podíváme na další knihy Starého zákona i tam je možné najít zajímavé příklady. Jmenujme například knihu Jozue, která obsahuje několik povzbuzujících pasáží nebo knihu Tobiáš, která vypráví osud deportované židovské rodiny a celkově má velmi povzbudivé vyznění.

Nesmíme opomenout ani knihu Judit, která popisuje příběh vdovy Judit, která zachránila obležené město Betulii od nepřátel tím, že utne hlavu nepřátelskému vojevůdci.

1.3 Povzbuzení v knihách Nového Zákona

Nicméně nejsou to pouze žalmy a jiné starozákonní knihy, kde se můžeme setkat s povzbuzením. Nový zákon také nese mnoho povzbuzujících okamžiků. Povzbuzení můžeme nalézt například v Listu Tesalonickým ve třetí kapitole, kde se píše o

povzbuzení příkladem druhých. Další příklady můžeme najít v novozákonních listech například v prvním listu Petrově nebo v listu Římanům. Obrazně můžeme říci, že celý Nový zákon je povzbuzením. Vezmeme-li si například příběh o vzkříšení Lazara, nebo o marnotratném synu jsou to všechno velmi pozitivně vyznívající texty.

1.4 Shrnutí

Je tedy patrné, že téma povzbuzení je v celé Bibli přítomné a živé. Toto téma se jako červená nit objevuje ve všech částech Písma svatého. Na některých místech je patrná více a na některých méně, avšak všude ji můžeme vnímat. Tuto skutečnost považují za velmi povzbuzující a také povznášející. Dokazuje totiž, že Bůh o nás má opravdu zájem a vede nás k tomu abychom byli svatí tak, jako je svatý náš Otec v nebesích.

2 FENOMÉN POVZBUZENÍ V DĚJINÁCH KŘESŤANSKÉ SPIRITUALITY

Když se podíváme jaký byl postupný vývoj povzbuzení v průběhu dějin zjistíme, že se jedná o téma, které je zmiňováno a diskutováno nejen v křesťanství, ale již v době předkřesťanské. Tuto problematiku diskutovali jak židé, tak filozofové doby antické.

2.1 Povzbuzení a napomenutí v předkřesťanské době

Napomenutí i povzbuzení jako takové je známo již před dobou křesťanství. Například Seneca říká, že dobrý člověk se z napomínání raduje. Nejhorší je stav, kdy jedinec velmi těžce snáší rektora. Pokud totiž nejsme schopni přijmout kritiku své vlastní chyby, těžko se z ní poučíme. Přesto se však napomenutí v literatuře doby antické vyskytuje málo. Seneca také říká, že k udržení se na správné cestě je třeba mít buď dobré přátele nebo zaryté nepřátele, ale spíše to druhé neboť přátele často jen pochlebují. Na tom zřejmě něco bude. A tato pravda se objevuje velmi často nezávisle na místě nebo náboženském vyznání.

Napomenutí a povzbuzení najdeme samozřejmě také u židů, a časté je i v rabínské literatuře. Vzpomeňme si na třísku a trám. Je třeba napomínat bez urážky ale energicky. V Levitiku v kapitole 19 najdeme následující pasáž: „Nebudeš ve svém srdci chovat nenávisť k svému bratru, ale budeš trestat svého bližního podle práva a neponeseš následky jeho hříchu.“ Co nám tato pasáž říká? Je třeba nechovat tajnou nenávisť v srdci vůči bližnímu svému, potažmo komukoli, ale vyřikat si věci otevřeně. Vyjádřit svůj názor, avšak dle pravidel či práva a hlavně slušně. Pravdou se dá totiž svítit. Ale dá se jí svítit buď na cestu, nebo také do očí. Zeptejme se sami sebe, co by nám bylo příjemnější.

Ježíš Kristus pak toto pravidlo neruší ale proměňuje. Zlaté pravidlo zní, co chcete aby ostatní činili vám to činite jim. Milujte se navzájem tak, jako jsem já miloval vás. Výzva k dokonalosti, buďte dokonalí tak, jako je dokonalí Váš otec v nebesích pak již směřuje lehce někam jinam.

2.2 Křesťanský pohled na povzbuzení a napomenutí

V křesťanství se pak tento jev rozvinul naplno. Bratrské napomenutí není korekcí v pravém smyslu slova ale skutek spravedlnosti[3], lásky, a snad i milosrdenství. Podle svatého Tomáše Akvinského jde o druh duchovní almužny. Jedná se o skutek lásky kterým od bratra odháníme zlo jímž je hřích. Takto postavené to dává krásně smysl. Napomínat může kdokoli, jak nadřízený podřízeného tak i naopak. Velmi často pak v rámci řádu napomíná bratr bratra, osoby jsou tedy jsou na stejné úrovni. Z dnešního pohledu je praxe, že i podřízený může napomínat nadřízeného přinejmenším zajímavá.

Napomenutí jako takové má rovinu morální a teologickou. Máme tedy povinnost napomenout! Pokud tak v některých případech neučiníme dopouštíme se opomenutí konat dobro - nekonám co mám konat. Napomenutí je nástrojem na cestě k dokonalosti. Většinou totiž napomenutí nenapravuje velký hřích ale malý běžný nedostatek, kterých máme každý v životě mnoho.

V této souvislosti mě napadá úryvek z Matouše z kapitoly 18: „Když tvůj bratr zhřeší proti tobě jdi a pokárej ho mezi čtyřma očima, Dá-li si od tebe říci svého bratra jsi získal.“ Co nám tento úryvek říká? Primárně to, že máme zachovávat soukromí. Mezi čtyřma očima, Tato zásada se uplatňuje i dnes v manažerské komunikaci. Kárat v soukromí a chválit na veřejnosti. Napomínat se tedy má ve skrytu – nikoli učitele před jeho žáky, manžela před manželkou.

Je také vhodné spojit výtku s pochvalou, Tomu se opět moderně říká vyvážená zpětná vazba. Zde je krásně vidět, jak naše moderní západní společnost vyrůstá na základech židovských i křesťanských.

Napravovat bychom měli vlastním příkladem, Což je ovšem velmi složité. Ovšem v případě, kdy to nezvládneme, stáváme se lékařem pokrytým vředy. Pokud se již staneme oním lékařem, ovšem tím, který není pokrytý vředy, užívejme medicínu s rozvahou. Kritizujme až větší prohřešky a ne každou maličkost. Ať se z nás nestanou hnidopichové.

Další velmi cennou radou je nebýt zbytečně tvrdý. Rozhodně je třeba nemlčet a na prohřešky upozorňovat, zároveň je však třeba být milosrdný. V Písmu je několik pasáží o tvrdosti srdce, a přesně toho je třeba se vyvarovat při napomínání.

Napomínat je bezesporu složité. Neméně složité je však přijímat napomenutí. Vše může ilustrovat následující situace. Svatý František Saleský věnuje 5 řádků tomu kdo napomenutí dává, avšak 5 stran tomu kdo je přijímá. Tento rozdíl už něco demonstruje!

Přijmout napomenutí je třeba, ba co víc je to nutné. Je to pro naše dobro. Máme nalézt zralého muže a požádat jej aby nám sdělil naše nedostatky. Poděkovat mu za službu a snažit se tyto nedostatky vykořenit. Uvažte kdo z dnešních lidí by byl schopen toto učinit. Proč by to pro nás bylo těžké? Je to zcela prosté. Je třeba značné pokory! Musíme mít skutečnou vůli po dokonalosti, abychom toto mohli být jen v náznaku uskutečnit. Musíme chtít skoncovat s průměrností. Ovšem dnešní doba, kdy se vše normuje od školství po ekonomiku tomuto vůbec nepřeje. Považme však, že bratrské napomenutí je cesta.

Bohužel ne každý se chce učit a posouvat vpřed. Je ovšem třeba si přiznat, že ač se nám to nemusí líbit napomenutí přináší hmotné milosrdenství i duchovní milosrdenství. Opravení - correctio je lékem na omyl i vinu. Často je třeba pozvednout hlas proti hlavnímu proudu a nejít s ním. Ovšem k tomu je často je třeba velké osobní oběti.

Bratrské napomenutí má terapeutický cíl. Ozdravení spirituálních onemocnění člověka i komunity skrze setkání s láskou Boží trojice. Chápání je podobné na západě i na východě v díle Svatého Bazila i Svatého Benedikta. Při správném a účinném vykonání služby napomenutí je nalezena láska Boha Otce, v poslušnosti se nalézá svoboda Ježíše Krista a v očistě terapeuticky působí Duch Svatý.

V mnišském prostředí byl zodpovědný představený za correctio fraterna. Je třeba pečovat o bratry vyloučené, nikoli o ty zdravé, dokonalé. Lékaře nepotřebují zdraví nýbrž ti nemocní. V řeholích se píše, jednou či dvakrát ať je napomenut, pak pokárán přede všemi a pokud se ani tak nepolepší ať je vyloučen! I v řeholích lze tedy nalézt radu, že nejdříve máme napomenout v soukromí a teprve pokud to nezabere kárat veřejně. Napomínat je nutno s citem, respektem a trpělivostí. Je nutná vysoká duchovní úroveň toho, který napomíná! Ještě více je však třeba působení Ducha Svatého během napomínání, Také proto se většinou při napomínání vychází a Bible. Napomenutí má

působit jako vnitřní osvícení po němž se má hříšník obrátit. Napomínající i napomínaný by tedy měli znát Písmo a být schopni na sobě odhalovat stopy působení Ducha Svatého.

Při correctio fraterna také rozeznáváme různé stupně pokory. Při tom posledním pátém stupni již bratr netají své myšlenky, které se mu objevují v srdci, před svým opatem, ale vyznává se z nich. Napomínající musí být veden láskou. To je jediný pravý a správný důvod. Obecně lze říci, že bratrské napomenutí je součástí křesťanského stylu života.

Ovšem kardinál Špidlík radí, nenapomínat neustále, vedlo by to totiž k hádavosti! Je třeba se vyvarovat extrémů, na straně jedné alibismus ve smyslu do ničeho mi nic není a na straně druhé přílišnému pocitu zodpovědnosti úplně za všechno.

Ústředním motivem zůstává láska jako činná vůle k dobru pro druhé, je třeba se starat o své bratry a pracovat pro jejich spásu. Svatý Bazil považuje napomínání a upozorňování na chyby za největší projev bratrské lásky, nicméně tento přístup má svá úskalí, neboť vede k hádkám a odcizení – jak již bylo zmíněno u kardinála Špidlíka. Začátkem moudrosti bývá odsoudit sebe a ne jiné, napomínat by měli pouze ti, kdo to dovedou. Napomínat znamená mít úsudek, Měli by to dělat ti kdo mají vědění i rozvahu – je životně nutné znát Písmo. Platí, že ten kdo je napomenut má být přesvědčen o lásce a zkušenosti toho kdo napomíná. Jinak se dostáváme na scestí.

Napomínání je mocný nástroj, který vede ke svatosti. Prostředek k posílení života a zahojení ran. Musí se však užívat s rozumem.

2.3 Novost křesťanství

Co tedy přidává křesťanství nového oproti židovskému či antickému přístupu. Primárně se dramaticky proměnil motiv. Tím se totiž stává laskavost, nadpřirozená bratrská láska a snaha chránit před hříchem. Dále je to šíře. Napomenutí je nově chápáno jako pomoc na cestě k dokonalosti, Třetím rozměrem pak je nárok na nás všechny. Máme povinnost napomínat, když jde o naléhavou věc

3 POVZBUZENÍ K DUCHOVNÍMU ŽIVOTU, V DÍLE TEOFANA ZATVORNÍKA

Podívejme se nyní na konkrétní příklady povzbuzení v dílech některých autorů. Vybral jsem si dílo východního autora Teofana [9].

3.1 Život a dílo Teofana Zatvorníka

Zatvorníky najdeme především na východě případně v Egyptě či na Kypru, Jedním z nich je i Teofan Zatvorník. Kdo se rozhodne být zatvorníkem, tedy osobou, která se zavře ve své cele, musí tak učinit po zralé úvaze. Nejdříve sice žije v odloučení, ale musí docházet pravidelně do kláštera a trvalé uzavření v cele musí schválit biskup, První tři roky je však stále pod dozorem představeného kláštera. Musí také podat hlášení o tom jak chce žít. Zatvorníkové často žili hesychastickým životem. To znamená, že omezili kontakt s venkovním světem, například pouze na korespondenci, a oddávali se neustálé kontemplativní modlitbě. Mír v zatvorníkově duši je výsledkem obrovských vnitřních bojů, kterým je vystaven. Jejich motem často bylo, zůstaň ve své cele a cela tě naučí všemu co potřebuješ. Schopnosti duchovního vedení je na východě pokládáno za přirozený důsledek klidu v duši. Mnich je ten, kdo je oddělen od všeho a spojen se všemi. Teofan před tím, než se rozhodl zavřít do cely zastával vysoké církevní funkce.

Dílo Teofana Zatvorníka lze rozdělit do tři oblastí.

1. Překlady otců a duchovních autorů.
2. Exegetické texty – například komentáře k listům sv. Pavla.
3. Pastorální a asketické texty – zřejmě nejrozsáhlejší a nejvýznamnější část jeho díla.

Podle Teofana je lidská přirozenost od základu dobra. Vždyť ji stvořil Bůh. Člověk se skládá ze tří částí:

1. tělo,
2. duše,
3. duch.

Tělem se Teofan moc nezabývá. Není pro něj důležité, což je sice pochopitelné, ale je to na škodu věci. Pokud by se věnoval více i tělu, jeho pohled by byl komplexnější. Duše má podle něj tři funkce, poznání, chtění a cítění. K poznání máme rozum, člověk je bytost veskrze rozumná. Ale rozumová aktivita není sama o sobě cílem. Vůli máme abychom vykonávali volbu mezi vším co je nám nabízeno. Srdce, tedy cítění, má obrovský význam, je to náš barometr, který kontroluje život. Srdce je pokladnice kde uchováváme naše životní síly, je to člověk jako celistvá bytost. Dále srdcem poznáváme a také cítíme. Pokud máme srdce čisté, jeho poznání je intuitivní a dobře ve smyslu správné.

Třetí složkou je Duch. Není jasné zda se jedná o ducha s malým či velkým D. Nicméně Teofan zřejmě myslí na oba významy, neboť Duch oživuje našeho ducha. Nejcharakterističtějším příznakem přítomnosti Ducha je modlitba.

Teofan Zatvorník strávil posledních 22 let svého života v odloučení od světa, kde mimo jiné čile skrze dopisování duchovně provázel nejrůznější osoby. Knižně vyšla jeho

korespondence s mladou ženou, kterou skrze dopisy poučoval a povzbuzoval k duchovnímu životu. Kniha nese název *Povzbuzení k duchovnímu životu*.

3.2 Povzbuzení k duchovnímu životu

Tuto knihu osobně považuji za malý poklad. Byla sice sepsána již dávno, nicméně co se týče duchovního života, je stále nesmírně aktuální. Je fascinující, jak člověk, který žil před více než sto lety dokáže popsat naprosto aktuální dění v lidské duši. Je to zajisté i tím, že se duchovně nikam dále neposunujeme, naopak bych řekl, že pokud nastal nějaký pohyb, je to pohyb směrem dolu, sestup, pád.

Cela kniha je tvořena dopisy od Teofana, ve nichž se snaží řešit dilemata mladé ženy, která se nachází v procesu zrání, a chtěla by se dát na cestu zasvěceného života. Celou korespondenci se táhne jednak napomínání a osvětlování mnoha duchovních pravd ze strany mnicha, a stejně tak často se snaží rozptýlovat obavy s vysvětlovat duchovní pochody v nitru mladé ženy. Tedy povzbuzení. Naprosto fascinující je pro mě tón Teofanova hlasu, a také nadhled, se kterým řeší všechny dotazy a problémy mladé ženy. Zde se do puntíku naplňuje pravda, že duchovní vedení je známkou klidu a vyrovnanosti duše.

Zkusím se dotknout alespoň některých problémů a bodů, které se v knize vyskytují.

3.2.1 Kvas a Boží milost

Autor si vypůjčuje podobenství o kvasu, který prokvasí vše a dodává k němu, že kvas proniká těstem postupně, stejně tak se i člověk nestane duchovním náraz, ale musí si projít procesem, stejně jako těsto, a na konci z něj bude hotový produkt. Jedním dechem pak dodává, že rozhodnout se pro křesťanský život je vědomé rozhodnutí, a to rozhodnutí, které musí učinit naše srdce. Musíme si dobrovolně zvolit Krista, stát se jeho učedníky a ponechat mu v sobě prostor, teprve potom si v nás udělá svůj chrám a vytvoří v nás střed dobra.

Další téma, které rozebírá je téma Boží milosti. O tu je třeba se aktivně zasazovat, pak nám bude milost nejenom dána, ale také ji budeme schopni poznat a rozeznat ve svých životech. Projevem Boží milosti v nás je pak bázeň před Bohem samotným.

3.2.2 Duchovní literatura

Samostatnou kapitolu pak tvoří četba duchovní literatury a obecně práce s literaturou. Teofan doporučuje vest si deník nebo sešit na myšlenky. Ten totiž pomáhá konsolidovat myšlenky a zabráňuje bloumání myšlenek. S deníkem budeme jednodušeji schopni roztěkanou mysl vrátit zpět, a také nám dovoluje zaznamenávat chyby, kterých se dopouštíme, analyzovat je a napravovat je. Deník nám také pomůže s přehodnocováním našich aktivit. Pokud si je totiž budeme zpětně procházet a pracovat s nimi, můžeme jim dávat duchovní rozměr a napříště své jednání upravovat právě podle duchovního významu. Duchovní četba může také pomoci strážit srdce před vášněmi, máme četbou zahánět stesk a nudu. Máme studovat a přibližovat se Pánu nikoli se oddávat světským radovánkám, které nás ve finále od Boha oddalují. Boží dílo je tvorba dobrých mezilidských vztahu a práce. Je dobře si povšimnout také toho, že Teofan doporučuje četbu dívky, která je na počátku své cesty k Bohu. V pozdějších fázích vývoje duchovního života význam četby ustupuje lehce do pozadí.

3.2.3 Modlitba

Další velké téma pak tvoří modlitba, která také samozřejmě slouží jako ochrana před škodlivými myšlenkami. Teofan radí modlit se vlastními slovy a být horlivý v modlitbě a v lásce k Panu vůbec, protože horlivost sloužit Pánu dělá duchovní život. Pokud se nám prostřednictvím modlitby podaří zahnat vášně, objeví se duchovní oheň, který vše prostoupí a zduchovní celého člověka. Pokud budeme duchovní, budeme mít dobrou duši. Budeme doslova zářit světlem.

Všechny tři zmíněné prostředky pro přiblížení se Bohu jsou velmi aktuální i dnes. Jak jsem již zmínil, je fascinující jak jsou Teofanova slova aktuální i v dnešním světě, byť byla napsána před dlouhou dobou.

4 POVZBUZENÍ A NAPOMENUTÍ

Je dobré nezaměňovat pojmy povzbuzení a napomenutí. Každý znamená trochu něco jiného a liší se také jejich použitím. Zatímco povzbuzení má dodat člověku chuť a energii k další práci, napomenutí má poukázat na nějaký nedostatek a přivést člověka k zamyšlení se nad nějakou problematikou. Podívejme se na tyto pojmy v dílech některých autorů.

4.1 Čtyři knihy o následování Krista

Tato drobná kniha od Tomáše z Kempen[5] obsahuje dvě sbírky, které ve svém názvu nesou napomenutí. Je to kniha první – Užitečná napomenutí pro duchovní život a kniha druhá – Napomenutí k vnitřnímu životu. Nyní si celé toto dílo přiblížíme. Tato drobná zlatá knížka je druhou nejprodávanější knihou na světě hned po Bibli. Vznikla v době, kdy se hroutily zažitá pořádky a nastolovaly se nové. Je dědictvím hnutí, které se nazývá *devotio moderna*, které má své kořeny v Nizozemí. Toto hnutí se snaží bojovat proti povrchnosti a jít takzvaně „na hlubinu“. Tím se odlišuje od běžných děl své doby, které preferovaly spíše šíři znalostí na úkor kvality a hloubky. Kniha si cení jednoduchost a opravdovost, která má čtenáře dovést k faktu, že je nutné vzdělávat zároveň s rozumem také srdce. Nutno zde podotknout, že hlavními adresáty této knihy jsou řeholníci a nikoli osoby světské. I když kniha vznikla před mnoha staletími, má mnoho co nabídnout také dnešnímu člověku. Neboť problémy, které byly aktuální tehdy jsou aktuální i dnes. Je třeba se odpoutat od „světa“ a ve svém nitru jej přemoci. Jen tak dokáže křesťan ve světě žít, protože pouze zrno, které odumřelo v půdě může vypučet a vyrůst. Pojdme se tedy podívat k čemu kniha nabádá.

Hned první napomenutí jde k samé podstatě křesťanského života. Jde o pohrdání světem a následování samotného Krista. Máme se snažit odpoutat své srdce od věcí viditelných a přenést svou lásku na neviditelné. Další napomenutí se vztahují například k prozíravosti v jednání, kdy na všechno máme nahlížet „podle Boha“. Pravdu máme hledat v Písmu a u moudřejších než jsme sami a netrvat tvrdohlavě na svém. Horlivostí je třeba oplývat a všemi silami se snažit o to, aby se z nás stali duchovní lidé.

Druhá kniha nese název Napomenutí k vnitřnímu životu. I zde bych vyzdvihl první článek, který hlásá, že Kristus přijde k člověku, připraví-li mu ve svém srdci příbytek. Je tedy třeba připravit ve svém nitru místo pro Krista a bránit tomu, aby toto místo zaplnilo cokoli jiného. Sídli-li v srdci člověka Bůh je klidný a pokorný, a dokáže ke klidu přivádět i druhé. K tomu, aby se člověk dokázal povznést nad tento svět je třeba dvou věcí, a sice čistoty a upřímnosti. Velmi mě zaujala také část o cestě kříže na straně 92. Pokud člověk ponese svůj kříž ochotně, kříž sám jej povede k cíli, ponese-li jej však nerad, sám si cestu ztíží a bude mu velkým břemenem. V obou případech jej však nést musí. Pokud se člověk pokusí svůj kříž odhodit ihned si jej najde jiný, možná ještě těžší. Navíc je nad slunce jasné, že kříži se vyhnout nedá, vždyť i samotný náš pán Ježíš Kristus jej nesl, a to měl možnost aby byl kříž od něj odňat. Ale byl poslušný až do krajnosti a donesl jej pro nás až na Golgotu. Obecně lze říci, že Ježíš má mnoho následovníků, kteří touží po nebeské radosti, ale málo těch, kteří chtějí nést jeho kříž. Nachází mnoho stolovníků k hostině, ale málo těch, kteří by s chtěli drže půst, a přitom nejvíce hladový a nejchudší je ten, kdo žije bez Ježíše Krista.

Ač je kniha velmi útlá a je psaná velmi jednoduchým a srozumitelným jazykem, je v ní velmi mnoho moudrosti. Je to jedna z knih, kterou může číst člověk stále a znovu, ale pokaždé v ní najde nové poučení. Vůbec se nedivím tomu, že je to jedna z nejrozšířenějších knih, já sám ji zařadím mezi své oblíbené tituly.

4.2 Vůle ke smyslu

Vůle ke smyslu[4] je dílo Viktora Emila Frankla. Tento rodák z Vídně je bezesporu fascinující osobou. Vystudoval medicínu se zaměřením na psychologii. Přežil několik koncentračních táborů, kde zahynuli jeho nejbližší a právě v pekle koncentračních táborů se destilovala a krystalizovala podstata jeho učení. Frankl si totiž uvědomil, že hrůzy táborů nepřežijí ti nejsilnější, nýbrž ti, kdo vidí ve svém životě smysl. Ti kdo mají pro co žít. Tím se nám již částečně vyjasňuje i název jeho díla, Vůle ke smyslu. Podle něj je totiž člověk bytost hledající smysl a naslouchající volání po tomto smyslu. Existuje několik způsobů jak dát životu smysl, jak jej objevit. Jedná se především o následující způsoby:

- vykonáním činu – smysluplné dílo, které je zacíleno za hranice sebe sama,
- prožitím zážitku – prožitím něčeho co nás povznáší,
- utrpením – i v beznadějně situaci, kdy čelíme smrti často můžeme objevit smysl našeho života.

Člověk je zaměřen na něco co jej přesahuje je zaměřen na smysl, který je vůči němu transcendentní. Smysl, který daná situace má, nelze vynalézt lze jej jen objevit. Zároveň mu ovšem bylo více než jasné, že význam a smysl se z našich životů čím dál více vytrácí. Na to reagoval i v mnoho svých přednáškách, kdy popsal stavy bezsmyslnosti. Jedná se o stav, kdy je jedinec po materiální stránce zcela spokojený, chybí mu však pochopení smyslu celé věci a stavu. Právě v hledání smyslu pak vidí Frankl pravý cíl života. Velmi povzbuzující je fakt, že každá situace, kterou si v životě prožijeme má svůj smysl, naším úkolem je ho v dané situaci odhalit.

4.3 Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci

Neustále se modlete. Tak zní jeden verš z Bible. Ale jak to udělat? Některé komunity jsou osvobozeny od práce – například Messaliani. V některých komunitách se neustále předčítá žaltář, kdy se alespoň jeden mnich z komunity neustále modlí, ale je opravdu možné, aby se jedinec neustále modlil? Dokonce i jedinec, který nežije zasvěceným životem? Ano je to možné. V knize Upřímné vyprávění poutníka svému duchovnímu otci[11] se ukazuje docela jiný obrázek o povzbuzení, než v předchozích dvou. První část knihy vypráví čtyři příběhy, v nichž se poutník pokouší proniknout do tajů neustále modlitby. Poutník je prostřednictvím starce uváděn do tajů Ježíšovy modlitby. Nejdříve je sám veden starcem, který jej duchovně formuje, a poté sám uvádí do neustálé Ježíšovi modlitby ostatní. Je fascinující, že k dokonalé vnitřní oddanosti Bohu a čistotě poutníkovi stačí pouhé dvě knihy. A sice Bible a Dobrotoljubije. Poutníkovi Bible slouží místo slabikáře, když se učí číst a později se stane středobodem jeho života.

Nutno podotknout, že poutník má za sebou poměrně těžký život. V sedmi letech jej jeho bratr shodil tak, že si poranil ruku, která je od té doby nepoužitelná. Poutník se svou

manželkou také zdědili po prarodičích hostinec, který ovšem shořel, opět zásluhou jeho bratra, který se oddal pití a okradl je také o peníze. Po požáru si poutník s manželkou postaví chatrč, ve které žijí, nicméně po nějaké době mu manželka zemře na horečku, poutník vše prodá a rozhodne se vydat na cesty. Na svých cestách toho zažije velmi mnoho. Vyhledá starce a naučí se neustálé modlitbě, kterou pak předává dále. Stane se rádcem pro děvče, které má být proti své vůli provdáno, je proto fyzicky ztrestán, dokonce má prorocké vidění, jak pomoci ženě, které v krku uvázla kost z ryby. Celou knihou se nese touha muže naplnit výzvu: „Bez přestání se modlete“, kterou poutník slyšel při mši v kostele. Na mnoha místech je také zmíněn problém alkoholu. Modlitba, a také četba bible jsou podávány jako účinný lék na alkoholismus.

Knihy podává svědectví o tom, že neustále se modlit lze i pro nezasvěcenou osobu. Poutník se dostal na do stavu, kdy odříkával Ježíšovu modlitbu více než 12 000x za den. Tato skutečnost jej tak proměnila, až je to neuvěřitelné. Vše se mu zdálo příjemné a přívětivé. Když jsem danou pasáž četl, získal jsem pocit, jako by poutník byl pod vlivem drogy.

Druhá část knihy popisuje tři setkání poutníka se svým duchovním otcem, kdy jsou vedeny různé rozhovory. Poutník popisuje některé své cesty a co na nich zažil. Z celé knihy sálá jasné poselství, že má-li člověk víru v Boha nemusí se vůbec ničeho bát, protože pán mu vše dá. Bůh nezmění některé situace ale mění naše vnímání těchto situací. A to zcela zásadním způsobem. Poutník se snaží situace ani lidi nesoudit. Vše nechává na Bohu. Vybavuji si část, kdy je napaden a okraden. Z toho, že jej někdo zbil si nic moc nedělá, nejvíce mu vadí ztráta jeho Bible. Později nejen že jsou lupiči dopadeni a je mu vrácena Bible, poutník dokonce zapracuje na duševním stavu lupičů.

4.4 Srovnání

Každé z děl je v něčem specifické a každé je také zaměřené na jiné publikum. Kempenského dílo je zaměřené na osoby žijící řeholním životem a byť je napsáno jednoduchým jazykem nelze mu toto zaměření upřít. Toto dílo také především napomíná. Jde především o tón a vyznění celého díla.

Naproti tomu dílo od Frankla je zaměřeno nejširším vrstvám. Ať už se jedná o knihu nebo jeho přednášky. Frankl schválně nepoužívá terminologii křesťanskou nebo židovskou, i když mu byla blízká, neboť on sám byl žid. Aby bylo jeho dílo přístupné všem a nikdo se u něj v ordinaci necítil nechtěný používá schválně smysl. Nicméně je to smysl vše pronikající a vše přesahující. Velmi snadno by se dalo na tomto místě použít slovo Duch. Kniha má také daleko více charakter povzbuzující než napomínající. Hlavním sdělením knihy je, že život má smysl, a má jej za všech okolností. Dokonce každá situace se děje z nějakého důvodu. Jen je třeba tento smysl chtít hledat a nalézat jej.

Knihy třetí, popisující život poutníka v Rusku pak stojí dle mého názoru někde uprostřed. Obsahuje jak řadu povzbuzení a celkově je z díla cítit velmi pozitivní náboj, tak se zde setkáme s řadou napomenutí. Například v úvodní části starce častokrát napomíná a usměrňuje poutníka v tom jak se má zachovat.

5 KDE A JAK NALÉZT POVZBUZENÍ

Jak již bylo zmíněno dříve, povzbuzuje se již v Bibli. V minulosti se otcové snažili, aby Písmo bylo dostupné co možná nejširší skupině obyvatel. Například dle Epifania má mít každý exemplář Písma. To se jednodušeji řekne než udělá. V minulosti bylo extrémně složité sehnat Bibli celou. Křesťanské ženy a děti nosily Písmo dokonce na krku! Ale pouze části. Celé Písmo svaté se začalo rychle šířit až po vynálezu knihtisku. Díky těmto ale i dalším důvodům bylo pro drtivou většinu asketů hlásání na nedělních shromážděních hlavním zdrojem Božího slova [8].

5.1 Kde hledat povzbuzení

Tohoto tématu jsem se již dotknul v úvodu. Nicméně nejen inspirované knihy začleněné do kánonu Bible poskytují povzbuzení. Na východě se i spisy Otců, kteří přispěli k vítězství nad kacířstvím, těší značné autoritě. Výraz *Boží Písmo* tak má na východě daleko širší význam než jak jej chápeme u nás, zde na západě. Vhodné povzbuzení nám mohou poskytnout také životopisy svatých například Sv. Maxmilián Kolbe nebo romány od Wilhelma Hunermanna se dobře čtou. Není to však vynález křesťanství zaznamenávat životy důležitých mužů a žen. Například Diogenes napsal *Životy a nauky filosofů*. Křesťané tento postup převzali a zdokonalili, a často popisují život a umučení svých svatých. V křesťanském světě dosáhl značného rozšíření například *Život svatého Antonína* od Atanáše, nebo *Životopis svaté Makriny* od Řehore z Nyssy. V dnešní době je zdrojů již nepřeberné množství. Já třeba velmi často sáhnu po knihách od Tomáše Halíka, které jsou plné povzbuzujících myšlenek, nebo mám také rád texty od Anselma Gruna.

5.2 Jak hledat povzbuzení

Výše jsem zmínil, kde je možné hledat povzbuzení, nyní se podívejme na to jak povzbuzení hledat. V první řadě je třeba mít na paměti, že Písmo je mnohvrstevnaté a Bible ani další spisy nemají pouze úroveň litery, ale také mnohem hlubší smysl. Písmo je inspirované a ten kdo ho vykládá musí mít téměř stejnou znalost a vybavenost jako ten, kdo ho napsal. Svatý Basil dokonce říká: „Zemědělské práce může posuzovat jen rolník.“ Ne každému je dovoleno aby sám zkoumal písmo, dokonce to může být i nebezpečné, sám by to měl dělat pouze ten, kdo má Ducha rozlišování. Smysl textu nelze tedy rozšifrovat pouze studiem, ale daleko více nám k tomu může pomoci modlitba. To lze ilustrovat například na Svatém Antonínovi, který když byl požádán aby vyložil část Třetí knihy Mojžíšovi, začal se takto modlit: „Bože, pošli mi Mojžíše, aby mne poučil o smyslu tohoto slova.“

Písma mají totiž duchovní smysl, a k jeho odhalení je zapotřebí být osvícen, což však zároveň nevyklučuje, že se člověk musí snažit. Je zapotřebí jak lidské a Boží součinnosti stejně jako tomu bylo, když byla písmo vytvořena. Stejným procesem musíme projít pokud chceme odhalit povzbuzení v písmech. Metody jsou v zásadě dvě, jednak jsou to určité druhy exegeze, a pak také různé meditační metody. Podívejme se nejprve na meditační metody. Meditační metody se ukázaly jako účinné v případě osvícení duchem. Tam, kde už nestačí rozum, musí nastoupit víra. Rozum se totiž dostane na svůj pokraj, již dále nejsme schopni se rozumově nikam posunout, pak je třeba začít

meditovat a nechat se osvitit Duchem, abychom odhalili některé významy skryté v Písmu.

Zcela jiného rázu je exegeze. V rámci exegeze můžeme rozlišit dvě hlavní školy a to školu alexandrijskou a antiošskou.

Antiošská škola se snaží držet především původního, slovního významu textu. Písmo bylo pro ně sbírkou příkladů. Vraceli život především dějinám spásy a tomu, jak byly napsány. Zástupci jsou například Jan Zlatouústý nebo Diodor z Tarsu.

Alexandrijská škola pak zastávala značně odlišný přístup. Byla to první a nejstarší škola, která se zabývala komplexním teologickým myšlením. Alexandrijská škola vyznávala alegorickou exegezi Písma. Šlo především o to, že Písmo nemá pouze svůj doslovný význam, ale také mnohé další významy. Například morální, nebo mystický. Vždyť k čemu by nám bylo Písmo svaté, kdybychom z něj nedokázali vydestilovat znalost pro dnešní život? Jde nejen o to určit sbírku zákonů pro život, ale také nalézt křesťanský smysl ve Starém zákoně a jeho příkazech. Jejimi zástupci jsou například Origenes nebo Klement Alexandrijský.

5.3 Extrémní polohy

Oba přístupy mají své nezdravé extrémy. V případě Alexandrijské školy a její snahy hledat alegorismy, se můžeme dostat do situace, kdy jakoby zapomeneme na původní smysl. Můžeme být tak pohlceni hledáním hlubšího významu, že zapomeneme na ten původní, nebo se příliš vzdálíme původnímu smyslu.

V případě školy Antiošské se pak může stát, že se pro nás Písmo svaté stane pouze vyprávěnou historií bez návaznosti na současnost, což dozajista také není dobře, protože tím četba ztrácí svůj nejdůležitější prvek. Písmo pro nás totiž musí být živé i v dnešní době. Je tedy třeba stát někde uprostřed, možná trošku blíže ke škole Alexandrijské.

6 POVZBUZENÍ A STAVY

Když už nyní víme, kde lze povzbuzení hledat, a také jak, podívejme se na vztah povzbuzení a stavů. Různé stavy potřebují různé formy povzbuzení. Jinak je třeba povzbuzovat kněze, jinak manžele a jinak staré a nemocné lidi. V této kapitole se podíváme na různá povzbuzení, která se dostávají lidem v různých stavech [8].

6.1 Eucharistie

Nejdříve se zastavme u eucharistie, která je určena všem stavům. Eucharistie je svátostí v níž se naplňují sliby dané Ježíšem Kristem na různých místech Janova evangelia. Například v kapitole 14., kde Ježíš slibuje příchod Ducha pravdy.

Uvedme ještě, že neexistuje pouze přijetí těla a krve Páně jaksi bezprostřední, ale existuje i přijetí čistě duchovní. Není proto divem, že v minulosti se velmi často doporučovalo časté přijímání eucharistie. Vždyť se nám Kristus dává jako tělo a krev. Proto bychom neměli váhat a přijímat jej tak často jak jen to jde.

Již v dobách církevních otců však vidíme, že nejen prostý lid, ale i mniši ztrácí zájem na přijímání. Na jedné straně zde může mít svou část vinny laxnost lidu, na straně druhé však máme důkazy o tom, že mnozí tak činili z bázně před Bohem. Zejména v mnišském prostředí se začíná objevovat přehnaná úcta spojená s bázní, která vede k tomu, že se přijímající necítí hoděn.

V některých východních církvích se dokonce domnívali, že slavení Velikonoc bude mít lepší úroveň, pokud si na přijímání vyhradí pouze tento jediný den v roce. Větším problémem se však postupně stane fakt, že od přijímajících se vyžaduje stále dokonalejší dispozice k tomu, aby mohli přijímat tělo a krev Kristovu, což samozřejmě není nutně špatně. Jedinec by měl být disponován k tomu, aby mohl důstojně přijímat. Nicméně v tomto případě došlo k opačnému extrému, a obnova častého přijímání jak na východě tak i na západě je až novodobým jevem.

Účinky eucharistie jsou velmi rozličné. Na východě jsou dominantní především tři často zmiňované účinky. Jsou to:

- sjednocování,
- proměňování,
- očišťování.

Smyslem sjednocování je, abychom se opakovaně, a pokud možno co nejdokonaleji spojovali s Kristem. Aby se jeho tělo spojovalo s tím naším, a jeho Duch se spojoval s naší duší. Toto sjednocení a spojení nás činí úplnějšími a cítíme se býti skutečně živi. Sjednocení probíhá také napříč časem. Není jen připomínkou minulosti, ale také současnosti a budoucnosti. Jak toto chápat? Ježíš ustanovil eucharistii v jednom časovém okamžiku v minulosti, tím, že ji přijímáme v současnosti si nejen připomínáme minulost, ale hledíme také kupředu, neboť Ježíš znovu přijde ve své slávě.

Proměňování navazuje na sjednocování. Je jakýmsi jeho cílem můžeme říci. Máme se sjednocovat s Kristem, abychom se proměnili a mohli vstoupit do nebeského království. Pokud jsme totiž sjednoceni s Kristem, můžeme na sobě shledat proměnu nejen duševní a duchovní, ale klidně i tělesnou. Neb Kristus nás může uzdravit, a tím pádem proměnit

na těle i na duchu. V minulosti jsou známy takovéto případy, například od Teofana Zatvornika.

Posledním důležitým účinkem je očišťování. V Egyptě se ujal obraz, kdy poustevníci, kteří byli „raněni“ pokušením od Dábla a jsou pošpiněni nečistými touhami a představami, touží po tom aby mohli v sobotu a v neděli být očištěni Kristem a našli občerstvení u stolu s ním. Pro ně bylo přijetí těla a krve Páně v první řadě očištěním než čímkoli jiným. Kéž bychom také měli tak čistá a vnímavá srdce, jako měli v minulosti tito mniši poustevníci.

Nyní se podívejme na další svátosti, jako je svátost smíření, pomazání nemocných, svátost manželství a kněžství.

6.2 Svátost smíření

Svátost smíření a svatá zpověď vždy souviseli úzce i s duchovním vedením. Existuje několik sbírek, které vypočítávají hříchy a jejich kategorie na straně jedné, a kající tresty, které ukládá kněz za tyto hříchy na straně druhé. Formule i samotný průběh těchto obřadů se liší napříč církvemi. Obecně se však dá říci, že tyto obřady mají společný základ a sice obřady, které byly v historii církve ustanoveny pro usmíření odpadlíků či veřejných hříšníků. Jedna věc je však společná pro všechny církve, to jak často lidé přistupovali ke svaté zpovědi, záleželo spíše na moudrosti a přístupu těch, kdo svátost udělovali, než na předpisu, jak často by se ke zpovědi přistupovat mělo. Tam kde zpovědník chápal správně výchovný ráz této svátosti, tam se chodilo často ke zpovědi. Ten kdo se zpovídal často odcházel od zpovědi poučen, povzbuzen a očištěn od hříchu. Tato forma povzbuzení je samozřejmě určena všem bez rozdílu.

6.3 Pomazání nemocných

Pomazání nemocných je svátost, která je velmi často spojena ve východních církvích s komplikovanými obřady, zatímco v naší liturgii se jedná o relativně jednoduchý obřad. Například v Koptské církvi se této slavnosti účastní sedm kněží, a každý recituje epištolu, evangelium, žalm a jednu modlitbu. Olej použitý u této svátosti se vlévá do lampy (kandilu) a stejně se říká i této svátosti. Tato svátost se neuděluje jen nemocným ale i jako doplněk ke svátosti pokání, či jako příprava na přijímání. Vzhledem k náročnosti této svátosti se na východě užívá jen zřídka. Smyslem této svátosti, která se u nás uděluje například i před náročnější operací je, aby se ten kdo ji přijímá cítil posílněn Kristem.

6.4 Manželství

Svátost manželství a její průběh nebyl církevními otci téměř vůbec rozvíjen. Církevní otcové se zaměřili spíše na celibát a zasvěcený život, který chápali jako přirozené zdokonalení svatby a života v manželství. Lze si celkem jednoduše představit kolik škody tato nauka napříč staletími napáchala. Nicméně život v manželství, kdy se jeden dává druhému povznáší duše a vede je po společné cestě k životu věčnému. Manžele je často třeba povzbuzovat ke společné modlitbě a také hledat cesty, jak jim dopřát čas k hlubšímu prožívání víry. Je totiž velmi časté a také snadné žít víru velmi povrchně, zejména s malými dětmi. Na víru totiž často nezbyvá čas ani energie. Postoj, kdy byl

život v manželství vnímán jako něco podřadného přetrvával po dlouhou dobu. Manželství bylo vnímáno jako cesta pro ty, kdo nejsou schopni života zasvěceného.

6.5 Kněžství

Kněžství je svátost, která zásadním způsobem buduje církev. Je účinná nejen pro příjemce jako takového ale také pro církev a lidi, protože Bůh skrze svátost kněžství zachraňuje ostatní. Je důležité podotknout, že kněžské svěcení neodpouští hříchy, na stranu druhou skrze kněze koná sám Duch Svatý, takže i když kněz je v jakémkoli stavu, svatosti jsou platné. Krásným obrazem to popsal Řehoř Naziánský když říká: "Prsten nesoucí obraz královské pečeť, vtiskuje do vosku tentýž obraz, ať už je zlatý nebo železný." Mniši měli stav kněžství vždy ve velké vážnosti dokonce do té míry, že se nepovažovali na dostatečně hodné k tomu, aby jej přijali. Někteří dokonce utíkali a museli být spoutáni když se dozvěděli, že mají být vysvěceni na kněze či biskupy. Je otázkou zda pokora byla skutečná či pouze předstíraná. Kněžství je velmi náročnou činností, dnes existují studie o syndromu vyhoření mezi kněžími. Hlavním povzbuzením pro kněží musí být sám pán a jeho Písmo.

7 JAK POVZBUZUJE JEŽÍŠ

Povzbuzení můžeme najít nejen v Písmu nebo u světců. Povzbudit nás může a možná i musí náš Pán Ježíš Kristus [1]. Osoba Ježíše je pro mnohé zdrojem obrovské inspirace a mnozí nad ním a nad jeho odkazem hluboce rozjímají. Pojďme se podívat na to jak.

7.1 Srdce Ježíšovo

Ježíš nás povzbuzuje mnoha způsoby. Jedním z jeho povzbuzení může být jeho srdce. Srdce Ježíšovo je tu pro nás, pro každého z nás. Lásku k nejsvětějšímu srdci podnítila Markéta Marie Alacoque. Žít v blízkosti srdce Ježíše Krista je dokonalá poloha, je přirozená a je nám v ní přirozeně dobře. Kdo uctívá srdce našeho pána vlastní věčností. Nejblíže pánu je jeho matka, panna Maria. Ona je schopna nám k němu sjednat přístup. Avšak abychom k němu mohli skrze Marii dojít musíme mít čisté srdce. Boha oslavuje jen čisté srdce, budme tedy chudí duchem.

Boha se nelze nikdy nasytit. Stejně tak se nelze nikdy nasytit rozjímání o touhách Pánova srdce, protože je to jedno a to samé. Pán přijde je-li k nám pozván. Abychom jej pozvali, toužili po něm, je třeba mít velkorysá srdce, která se nebojí toužit. Nechme tedy naše srdce ať je formováno. A formovat srdce může zase jen srdce a to srdce Ježíšovo. Ztraťme se v lásce Pánova srdce. Budme nároční, tužme po Pánu, a po jeho srdci. Chtějme jeho srdce a lásku, bez dna a bez okrajů, dokonale.

Zakusit Ježíšovo srdce, znamená, že se jím necháme vést, plně se na něj spoleháme. Je třeba obejmout bezmocnosti života tak, jako Ježíš objímá kříž. Pánovo srdce je v nás přítomné. Musíme jej však chtít nalézt. Má svou vůni. Bylo by dobře vonět po něm. Jen ti kdo mají ve svém srdci přítomno Pánovo srdce, jsou schopni apoštolských cest a šíření pokoje.

7.2 Ježíš jako vládce mého života

Jak vládne Ježíš v mém životě? Zcela, svrchovaně a bez hranic. Ježíš praví, moje království není z tohoto světa! Jak se projevuje v mém případě? Ježíšovo království má kvalitativně jiný rozměr, nesmíme se spokojit s pozemským. Akce a aktivity, do kterých zveme Pána na zemi, budeme mít i na nebi. Musíme se tedy všeho zříci bez vedlejších záměrů, a žít jen pro Pána.

Nechme Ježíše vládnout v našem životě a nepouštějme do něj různé zjednodušující návyky, jako nadměrné užívání mobilu. Snižují totiž naše schopnosti. Tyto schopnosti pak nahrazujeme různými služebníky. Například začneme-li si fotit do telefonu jízdni řády, nebo je na internetu vyhledávat, rapidně poklesne naše paměť. Necháme-li vládnout Pána, bude pro nás také snazší vidět Ježíše v druhých. Nadále platí, že Ježíš je v nás natolik, nakolik jej necháme působit. Ježíš totiž staví především na naší ochotě se mu plně odevzdat. Jsme již nyní plně v Ježíšově srdci! Že tomu nevěříme? Začněme se mu klanět, a On v nás ožije. Kdo se Pánovu srdci otevře, tomu on vše dává. Důležité je, jak se díváme na všechno, a na všechny kolem nás. Tedy naše rozpoložení. Je třeba v každém vidět srdce našeho Pána, protože je všem dává.

7.3 Oheň v srdci

Mějme oheň v srdci za všech okolností. Síla je v bolesti nesené z lásky. Na každý podraz a na každou urážku reagujme pokojem v srdci jako papež František. Marie Markéta Alacoque vidí hořet Pánovo srdce, pak v něm musí hořet i krev. V hořícím srdci přece nemůže být chladná krev. Horečka lásky, hořící srdce nás musí očisťovat a spalovat. Jen tak se dá oddělit struska od drahého kovu.

Musíme vidět Pána i v druhých skrze jeho srdce. Cesta ke svatosti je společná, nikoli individuální. Co vytváří Ježíš má univerzální a věčný charakter.

7.4 Ježíš a Petr

Zde budu vycházet z knihy od Maria Valtorta – kapitola Ježíš a Petr[10]. Sám Pán říká, že když víme o hříchu nějakého člověka a jdeme s tím za povolanou osobou, lékařem či duchovním, není to hřích. Naopak hříchem by bylo přehlížet hřích druhého a nevěšmat si ho. Může totiž ohrozit jiné, či sebe samého. Toto jsme už zmínili v kapitole výše. S hříchem je tedy nutné pracovat a jedním ze způsobů je zpověď.

Při této svátosti skrze kněze působí Bůh. S tím má však Petr problém, protože nedokáže soudit ani jako člověk, natož jako Bůh. Ježíš mu na to odpoví, že aby uměl soudit jako on stačí mu těchto sedm otázek: kdo? v čem?, kde?, jak?, s kým a čím?, proč? a kdy?

Dále je nutné, aby se věc řešila laskavě a rozumně s odstupem a nadhledem. Stejný hřích nemusí mít stejné pozadí, a může být hodnocen různě. Dle sedmi výše zmíněných otázek lze nahlížet na dva stejné hříchy naprosto odlišnou optikou. Kněz, zde v podání Petra je lékař, pastýř a učitel. Lékařem je, protože léčí od hříchu, pastýřem, protože neskončí u léčení, ale pokračuje vedením dané osoby, a učitelem, protože má poskytnout vysvětlení a poučení.

Je také rozdíl, zda se jedná o člověka jemného či hrubého, a tedy zda má jemnou či hrubou duši. Ty jemné si často pletou déšť s nánosem bláta, a bojí se, aby nebyly pošpiněny. Touží po nebi. Takoví nejsou hříšníci, ale mučedníci. Zato hrubý mají opačný problém.

Ti nejlepší, mučedníci, trpí za celý svět. A je to spravedlivé, protože celý svět je oltář, který má chválit Boha. Ale je plný hříchu a proto je místem stálého odčiňování a obětování. Svatí, čistí se obětují za ty, kteří umí jen hřešit. Utrpení není trest, pokud ho umíme přijmout a zpracovat.

8 DUCHOVNÍ VYHODNOCENÍ

V předchozích kapitolách toho zaznělo poměrně hodně. Snažil jsem se na fenomén povzbuzení, napomenuti podívat z různých pohledů. V této kapitole se pokusím o vyhodnocení.

V životě jsou situace, kdy každý z nás potřebuje povzbudit. Dnešní doba je velmi rychlá a informačně bohatá, ne-li přímo náročná. Situace, kvůli nimž v minulosti člověk musel trávit hodiny v knihovně se dnes dají vyřešit prostřednictvím pár kliknutími na počítači. V minulosti bylo třeba klást otázky abychom se něco dozvěděli, dnes máme odpověď na stole dříve, než položíme nějakou otázku. A možná není daleko doba, kdy bude existovat rozhraní člověk-počítač a na cokoli pomyslíme se bude nějakým způsobem řešit v internetové síti. Představme si svět, kdy pomyslíme kdy nám jede autobus a síť nám vrátí jízdní řad linky, která zastavuje nejbližše našemu domu. Je toto radostná vize budoucnosti? Na jednu stranu určitě. Život se nám zase „zjednoduší“. Na stranu druhou, každé zjednodušení s sebou přináší jakési zploštění. Přicházíme o část našeho já. Lidé v poslední době jsou daleko cyničtější a nemají zájem o hluboké pravdy a prožitky.

Podle mě je to dáno několika skutečnostmi. Jednak tím, že je doba extrémně rychlá a náročná. Vyžaduje se po nás stále větší výkon. Ale člověk není stroj! A je třeba vidět to, že máme-li zvládat a produkovat stále více je nutné procesy automatizovat. Automatizace pak nutně znamená, že nad věcmi méně přemýšlíme. Druhým faktorem pak je, že spousta věcí je dnes velmi jednoduše dostupná. Dříve si člověk jednoduše některé věci koupit nemohl a dnes může. A pokud si je v minulosti mohl koupit musel na ně šetřit, třeba i dlouhý čas. Dnes lidem chybí jakési stupňování touhy. A tím pádem si věci také neváží, protože vědí, že si je mohou opět jednoduše opatřit. Zkombinujeme-li tlak na výkon a snadnou dostupnost dostáváme obraz společnosti, která je povrchní, požitkářská a stále se někam ženoucí. Tato doba rozhodně nepřeje vnitřnímu životu.

O to více v této době potřebujeme povzbudit a nechat se obejmout. Ale ne něčím dočasným, materiálním nebo povrchním. Potřebujeme povzbuzení věčné a pravé. A toho se nám může dostat jedině od Pána a prostřednictvím jeho učedníků. V této souvislosti se mi vybavuje rada od Matky Terezy. Když za ní přišly její sestry, že jsou vyčerpané, a že by rády místo ranních modliteb spaly, odpověděla jim, že mají naopak vstávat ještě dříve a modlit se více. Ač je to pro nás nepochopitelné funguje to. A toto povzbuzení je jedině pravé. Náročné, ale jedině pravé.

Samozřejmě, že různé stavy potřebují různé druhy povzbuzení. Jinak bude třeba povzbuzovat manžele, jinak řeholníky a jinak kněží. Rodiny s malými dětmi se často cítí vzdálené od Boha, protože skrze práci a péči o rodinu nezbyvá už na nic jiného příliš prostor. Proto jsem velmi rád, že dnes existují nejrůznější poutě a setkání pro rodiny, nebo hnutí kam se mohou rodiny s dětmi přihlásit a setkávat se a sdílet se s lidmi ve stejné životní fázi. Je také skvělé vidět, že mezi moderními světci jsou také zástupci života v manželství.

Povzbuzení k nám také může promlouvat z nejrůznějších zdrojů. Samozřejmě je zde duchovní četba, nejrůznější kurzy, hnutí, poutě a mnoho dalších možností. Za mě zůstává nejdůležitějším zdrojem povzbuzení modlitba a meditace. Každý by měl mít možnost a především chuť se na chvíli zastavit a rozjímat nad nějakou událostí ve svém životě, nad Písmem, nad životem nějakého světce. Abychom měli prostor, svůj osobní

prostor pro rozjímání je nejdříve nutné mít hranice. Nastavit si čas na práci, čas na rodinu, čas na sebe a na Ježíše. A jediné správné pořadí, jak si nastavit svůj život je přesně opačné, než jak jsem ho zmínil.

Toto mě vede k jedné zajímavé myšlence. Napadlo mě vytvořit prostor pro meditaci. A to on-line prostor. Prostor pro každého kdo bude mít zájem. Jednoduše by něj člověk vstoupil, stejně jako například do knihovny a mohl by si vybrat nad čím bude rozjímat, měl by k dispozici nějakou formu záznamu svých pocitů a myšlenek.

V dnešní době je meditace a rozjímání potřebnější než kdy dříve. Jednak kvůli výše zmíněné povrchnosti a cynismu ve společnosti a také kvůli tomu, že máme bezprecedentní množství návštěv u psychologů. Zřejmě to souvisí i se ztrátou smyslu života, a odpověď na otázku proč, nám nedá žádná věda ale pouze Bůh. O pocitech bezesmyslnosti jsem psal již v souvislosti s Viktorem Franklem. A i v dílech Anselma Gruna, či Maxmiliána Kašparů se lze setkat s názorem, že století v němž žijeme bude zřejmě nazváno stoletím deprese. Deprese je přímým důsledkem ztráty smyslu v našich životech. Je nezbytně nutné se zastavit a jasně si říci, že jsem na tomto světě z nějakého důvodu. Bůh mě stvořil a povolal na tento svět s nějakým záměrem. Můj život má smysl a možná mi bude trvat celý život, abych tento smysl odhalil. Ale již vědomí toho, že jsem povolán na tento svět s nějakým úkolem je velmi povzbuzující.

9 ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusil nahlédnout na fenomén povzbuzení. Toto téma z oblasti spirituální teologie mi přijde fascinující i z toho důvodu, že je i dnes stále velmi aktuální. Je aktuální mnoha způsoby a hned z několika důvodů.

Knihy, které byly napsány před několika dekádami nebo dokonce stovkami let jsou neskutečně aktuální i dnes. Dokazuje to snad, že jsme se za poslední dobu nikam neposunuly? Extrémně aktuální je i potřeba povzbuzení v dnešní společnosti. Kritika se na nás dnes valí ze všech stran, ale jak často nás někdo povzbudí nebo obejme?

Důvody aktuálnosti jsou nasnadě. Jeden jsme již zmínili, a sice kritičnost dnešní doby. Chceme být stále lepší a lepší, a k tomu se lépe hodí poukazovat na nedostatky než chválit za to, co jsme udělali dobře. Doba také nikdy nebyla tak materiální, bezobsažná a vyprázdněná jako je dnes. Povzbuzení tedy potřebujeme dnes více než kdy jindy. Bez něj se nám bude jen velmi složitě postupovat vpřed v našich duchovních životech.

V této práci zmiňuji několik zdrojů, kde bychom se mohli s povzbuzením setkat a kde je můžeme hledat. Dobrou zprávou je, že celá Bible obsahuje pasáže, které nás mohou povzbudit a i velmi mnoho církevních autorů se tomuto jevu věnuje. Ježíš sám je osobou, která poskytuje extrémní povzbuzení. Vzpomeňme na některé jeho skutky. Jeho povzbuzení jsou pravá a trvalá.

A především jsou určena všem. Ať se nacházíme v libovolné části našeho života a v jakémkoli stavu jeho, ale nejen jeho povzbuzení jsou určena právě pro nás, svým jedinečným způsobem.

To samozřejmě úzce souvisí s tím, jakým způsobem o daných povzbuzeních a napomenutích čteme a jak nad nimi rozjímáme. Co si z nich opravdu chceme vzít a zda vůbec něco. Povzbuzení je zde dostatek, ale opravdu o ně stojíme?

Cítím potřebu dnešní společnosti po povzbuzení. Pokračováním této práce si dokážu představit v podobě nějakého činu, který může mít podobu aplikace, stránky či blogu. Jednalo by se o propojení starých moudrostí a pravd v povzbuzení s moderním přístupem a technologiemi.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

- [1]ALTRICHTER, Michal a Luisa KARCZUBOVÁ. *Bezmocnost Všemohoucího: úvahy o víře*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2019. Současné otázky. ISBN 978-80-7412-319-1.
- [2]ALTRICHTER, Michal. *Člověk a víra*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2015. Současné otázky. ISBN 978-80-7412-212-5.
- [3]ALTRICHTER, Michal. *Studijní texty ze spirituální teologie VI.: duchovní život a fenomén napomínání (correctio fraterna)*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. ISBN 978-80-7412-104-3.
- [4]FRANKL, Viktor Emil a Elisabeth S. LUKAS. *Vůle ke smyslu: vybrané přednášky o logoterapii*. [3. vyd.]. Brno: Cesta, c2006. ISBN 80-7295-084-3.
- [5]KEMPENSKÝ, Tomáš. *Čtyři knihy o následování Krista*. 2. vyd. Přeložil Josef PERNIKÁŘ. Brno: Cesta, 2001. ISBN 80-7295-019-3.
- [6]MARTINI, Carlo Maria. *Dramata víry*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011. Societas (Refugium Velehrad-Roma). ISBN 978-80-7412-083-1.
- [7]NOVOTNÝ, Jiří. *Duchovní síla žalmů*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011. Hlas Velehradu (Refugium Velehrad-Roma). ISBN 978-80-7412-071-8.
- [8]ŠPIDLÍK, Tomáš. *Spiritualita křesťanského Východu: modlitba*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. ISBN 80-86045-33-1.
- [9]TEOFAN. *Povzbuzení k duchovnímu životu: korespondence*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004. ISBN 80-86715-33-7.
- [10]VALTORTA, Maria. *Evanjelium, ako mi bolo odhalené 9*. Jacobs Light Communication, 2011. ISBN: 978-80-8938-610-9
- [11]Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci. Vyd. 2. Přeložil Petr VÍTÁMVÁS. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007. Studie (Refugium Velehrad-Roma). ISBN 978-80-86715-89-6.

